

Desubstantivní adjektiva

1. Relační A

strukturní význam: “vztahující se k N”
gramatické vlastnosti: nestupňovatelnost

(1)

nápojový “vztahující se k NÁPOJ”, nemocniční “vztahující se k NEMOCNICE”, kamenný “vztahující se ke KÁMEN”, mořský “vztahující se k MOŘE”, kněžský “vztahující se k KNĚZ”, králičí “vztahující se ke KRÁLÍK”, krušnohorský “vztahující se k KRUŠNÉ HORY”

- vyjadřují vztah mezi valenční pozicí <x> a bázovým N, který je specifikován kontextem:

ovocný <x> “vztahující se k OVOCE”:

ovocný strom (x = strom), ovocná kyselina (x = kyselina), ovocná šťáva (x = šťáva), ovocný trh (x = trh)

slovotvorné typy:

[[N]ov]_A, [[N]n]_A, [[N]sk]_A, [[N]í]_A

(2a)

prst-ový, lip-ový; doplňk-ový, údržb-ový, lehátk-ový; hotel-ový, gum-ový, tabu-ový

-ový: produktivní sufix pro derivaci z různých typů N

(2b)

strop-ní, věž-ní, střev-ní; dražeb-ní, sídlišť-ní; archiv-ní, reklam-ní, inkas-ní

+ost+ní: věrnostní, pohotovostní, rychlostní, přednostní

+ač+ní: derivační, dekorační, propagační, izolační, privatizační, vizualizační

(2c)

dom-ov-ní, erb-ov-ní, bank-ov-ní, sport-ov-ní, ostrov-ov-ní, pošt-ov-ní

(2d)

vaječ-ný, mouč-ný, obil-ný, vin-ný, rostlin-ný, řep-ný; ln-ěný, vln-ěný, dřev-ěný, kož-ěný, slam-ěný

- derivace z látkových N

(2e)

manžel-ský, učitel-ský, trenér-ský, houbař-ský, holič-ský, inženýr-ský, papež-ský, administrátor-ský, liliput-ský, soused-ský

- derivace z N označujících osoby (tzv. *kollektivně posesivní A*)

(2f)

moř-ský, škol-ský, zem-ský, hor-ský, mlýn-ský, kancelář-ský, pivovar-ský, mlékáren-ský, čistíren-ský, praž-ský, řip-ský, karpat-ský, cheb-ský, paříž-ský, alp-ský, bagdád-ský, beskyd-ský

- derivace z N označujících místa: apelativa i propria

(2f)

Samo(a)+sk → samojský, Kore(a)+sk → korejský, Guine(a)+sk → guinejský, Alexandri(e)+sk → alexandrijský (X *etiopijský/etiopský, *normandijský/normandský)

cizinec+sk → cizinecký, lovec+sk → lovecký, sobec+sk → sobecký

pytlák+sk → pytlácký, žebrák+sk → žebrácký, kominík+sk → kominický, dobrovolník+sk → dobrovolnický, svědek+sk → svědecký, otrok+sk → otrocký

Prah(a)+sk → pražský, koželuh+sk → koželužský, mnix+sk → mnišský, Rig(a)+sk → rižský (X *haažský/haagský)

- změny formy na švu mezi základem a sufixem

(2g)

čap-í, ryb-í, koz-í, ps-í, sob-í, červ-í; chameleon-í, chrt-í, strakapoud-í, racč-í, mustanž-í, muš-í, rarož-í, tygř-í, ovč-í

- derivace z N označujících zvířata

(3)

mezi-fakult-ní, mezi-jazyk-ový, mezi-planet-ár-ní; mezi-čtvrtlet-ní, mezi-váleč-ný
pod-hor-ský, pod-povrch-ový; před-máj-ový, před-cest-ov-ní

- derivace z předložkové fráze

Posesivní A (individuálně posesivní)

strukturní význam: “vztahující se k individuu”

gramatické vlastnosti: nestupňovatelnost, smíšená deklinace

(3)

cizinecký – cizincův, žebrácký – žebrákův, mateřský – matčín, sesterský – sestřín
tygří – tygrův, psí – psův, křeččí – křečkův

slovotvorné typy:

[[N]ův]_A, [[N]in]_A

(4a)

otcův, sousedův, učitelův, rybářův, gigolův, vodníkův, čertův, tygrův, Janův, Pascalův, Havlův

(4b)

matčín, sousedčín, nevěstin, jeptiščín, učitelčín, Markétin, Janin

(4c)

*dítův/*dítin, *strašidlův/*strašidlin, *nemehlův/*nemehlin; *výpravcův/*výpravčín,
*hajněv/*hajnin, *Vronskův, *Vondráčkovin

(5)

sousedovo rušení nočního klidu, matčino nadávání otcí, Petrovo chození po hospodách, Azorův štěkot, Micčino mňoukání

- poses. A realizuje Ag v okolí deverbálního N

(6)

To auto je sousedovo X *To nařikání je sousedovo

Ten dům je matčin X Ten výskok je matčin

- rozdíl mezi tím, kdy posesivní A označuje posesora a kdy označuje Ag

2. Kvalitativní A

označují kvalitu

gramatické vlastnosti: stupňovatelnost

(7)

slast-ný, radost-ný, čest-ný, zlost-ný, chyb-ný, nároč-ný, odpor-ný, muž-ný

(8)

srdeční – srdečný, mužský – mužný, tukový – tučný

Podobnostní A

strukturní význam: “podobný N”

soudkovitý “podobný SOUDEK”, *trubicovitý* “podobný TRUBICE”, *kašovitý* “podobný KAŠE”

různé druhy podobnosti:

a) podobnost podle vnějšího znaku: tvar (*tykvovitá řadra*, *hruškovitý obličej*, *štěrbínovité oči*, *soudkovitá sukně*, *bambulovitý nos*), struktura (*kašovitá směs*, *houbovitý materiál*, *voskovitá hmota*, *tvorohovitá tvář*)

b) podobnost podle vnitřního znaku: chování (*mezkovitá vytrvalost*, *hadovitý pohyb*)

slovotvorné typy:

[[[N]ov]it]_A

(8)

gumové rukavice – gumový rohlík, ocelová trubka – ocelové nervy, lahvový ventil – lahvový kmen, kamenný portál – kamenný obličej

- formální shoda mezi relačními a kvalitativními A

Objektově posesivní A

strukturní význam: “mající N” (bázové N je objektem posesivity)

kudrnatý “mající KUDRNA”, *flekatý* “mající FLEK”, *kamenitý* “mající KÁMEN”, *písčitý* “mající PÍSEK”, *rychlonožý* “mající RYCHLÉ NOHY”, *krátkosrstý* “mající KRÁTKÁ SRST”

slovotvorné typy:

[[N]at]_A, [[[N]n]at]_A, [[N]it]_A